

Похвала діалектиці

КУПИТИ

У цій книжці зібрано 60 віршів Бертольта Брехта - великого поета й драматурга, революціонера, реформатора, антифашиста, який народився в кайзерівській Німеччині, здобув скандальну славу на театральних сценах Веймарської республіки, був вигнаний із країни режимом Гітлера, півтора десятка літ змінював країни проживання, а наприкінці свого надзвичайно складного та неспокійного життя став офіційно визнаним класиком і лауреатом у соціалістичній Німеччині, чого йому до сьогодні багато хто не може вибачити. Вірші Брехт почав писати рано (й одразу яскраво), писав їх багато (повне зібрання містить понад 2300 текстів), писав до останнього. Його поетична спадщина, як у випадку багатьох великих поетів, доволі точно відтворює безпосередній «життєвий шлях»: вона так само складна та неспокійна. Тому слід від початку зробити кілька зауважень. Перш за все цю збірку не варто вважати «найкращими» віршами Брехта. Адже що тут є кращим? Що гіршим? Це - як обирати найкращих птахів у строкатій і галасливій пташиній зграї, що зривається з вокзального піддашся. Зграя заворожує сама собою: своїм рухом, своєю силою та - передусім - своїм галасом. У випадку з поетичним доробком Брехта важливо розуміти не лише текст, а й контекст. Читаючи цю збірку, ви помітите, наскільки неоднорідними (і неоднозначними) є вміщені в ній твори. Що цілком природно: Брехт писав класичні сонети, зонги для співу під гітару, тексти для театральної сцени, які мали виконувати своє драматургічне завдання, не завжди очевидне поза сюжетними перипетіями та психологією персонажів. Також він писав політичні віршовані памфлети, відозви, маніфести (навіть «Маніфест компартії» переписав гекзаметром, але його тут немає, не шукайте). Крім того, він писав парадоксальні пронизливі верлібри. Ну і, звісно, цілком академічні римовані балади. Ще він легко вдавався до стилізацій і вільних запозичень - як жанрових, так і суто стилістичних. Ще він захоплювався Сходом, що особливо відбилосся на його пізніх віршах. Ще він мав здатність перетворювати на вірші все, що траплялося йому на очі, тож поезії його часто нагадують фрагментарні, обірвані, спонтанні щоденникові записи. Та що там нагадують: часто вони такими і є. Одне слово, метою цієї збірки перекладів було показати - бодай штрихово, контурно, побіжно - весь цей безмір ідей, задумів і методів, увесь брехтівський огром пошуків і зацікавлень, тем і характерів, улюблених засобів і найзнаковіших персонажів. Тому це збірка не так «найкращих», як «найрізноманітніших» віршів Брехта. (Із передмови Сергія Жадана «Бідний Б. Б.»)

ПОХВАЛА ДІАЛЕКТИЦІ

БЕРТОЛЬТ БРЕХТ

Переклад — Сергій Жадан

MERIDIAN CZERNOWITZ

MERIDIAN CZERNOWITZ
МЕЖНАРОДНА ЛІТЕРАТУРНА
КОРПОРАЦІЯ

Бертольт Брехт

Похвала діалектиці
(Вибрані вірші)

З німецької переклав Сергій Жадан

MERIDIAN CZERNOWITZ

2021

Бідний Б. Б.

І оскільки всі ми тут – люди невинуваті та обізнані, і нам нема чого переповідати основні дати з біографії нашого героя, згадувати родинні обставини й соціальний контекст, натякати на політичну ситуацію в Європі початку ХХ століття, розповідати про хмари, що повільно, але невблаганно затягували небо над тихим Аугсбургом напередодні Великої війни, а також: про школу при францисканському монастирі; про «задушливу атмосферу гімназії»; про такий плідний для підліткового бунтарства дух старої-доброї (так і хочеться дописати – бюргерської) Баварії; про конфлікт між доцільним і душевним; про те, що перші вірші найкраще пишуться в ранній юності, коли тобі не належить нічого від скарбів несправедливого, але такого п'яного світу; про нікому не потрібну медичну освіту, що її Брехт таки почав здобувати під батьківським тиском; власне, про вплив шанованого всіма батька – директора паперової фабрики, який ніколи не любив поезії, і про поезію, яка не надто й потребувала батьківської любові; про ранній веселий досвід вуличного наспівування під гітару; про дух Війона і дух Рембо – персонажів, як на

баварські реалії, достатньо екзотичних, але таких зрозумілих у сімнадцять років; про відчуття революції і катастрофи, що стають метафорами епохи; про юнацьке захоплення марксизмом, але також і про уважне, від дитинства, зачитування Біблією – отож, оскільки все це нам із вами тут переповідати нема чого, перейдімо відразу до справи.

У цій книжці зібрано бо віршів Бертольта Брехта – великого поета й драматурга, революціонера, реформатора, антифашиста, який народився в кайзерівській Німеччині, здобув скандальну славу на театральних сценах Веймарської республіки, був вигнаний із країни режимом Гітлера, півтора десятиліття змінював країни проживання, а наприкінці свого надзвичайно складного та неспокійного життя став офіційно визнаним класиком і лауреатом у соціалістичній Німеччині, чого йому до сьогодні багато хто не може вибачити.

Вірші Брехт почав писати рано (й одразу яскраво), писав їх багато (повне зібрання містить понад 2300 текстів), писав до останнього. Його поетична спадщина, як у випадку багатьох великих поетів, доволі точно відтворює безпосередній «життєвий шлях»: вона так само складна та неспокійна. Тому слід від початку зробити кілька зауважень.

Перш за все цю збірку не варто вважати «найкращими» віршами Брехта. Адже що тут є кращим? Що гіршим? Це – як обирати найкращих птахів у строкатій і галасливій пташиній зграї, що зривається з вокзального піддашся. Зграя завоює сама собою: своїм рухом, своєю силою та – передусім – своїм галасом. У випадку з поетичним доробком Брехта важливо розуміти не лише текст, а й контекст. Читаючи цю збірку, ви помітите, наскільки неоднорідними (і неоднозначними) є вміщені в ній твори. Що цілком природно: Брехт писав класичні сонети, зонги для співу під гітару, тексти для театральної сцени, які мали виконувати своє драматургічне завдання, не завжди очевидне поза сюжетними перипетіями та психологією персонажів. Також він писав політичні віршовані памфлети, відозви, маніфести (навіть «Маніфест компартії» переписав гекзаметром, але його тут немає, не шукайте). Крім того, він писав парадоксальні пронизливі верлібри. Ну і, звісно, цілком академічні римовані балади. Ще він легко вдавався до стилізацій і вільних запозичень – як жанрових, так і суто стилістичних. Ще він захоплювався Сходом, що особливо відбилося на його пізніх віршах. Ще він мав здатність перетворювати

на вірші все, що траплялося йому на очі, тож поезії його часто нагадують фрагментарні, обірвані, спонтанні щоденникові записи. Та що там нагадують: часто вони такими і є. Одне слово, метою цієї збірки перекладів було показати – бодай штрихово, контурно, побіжно – весь цей безмір ідей, задумів і методів, увесь брехтівський огро́м пошуків і зацікавлень, тем і характерів, улюблених засобів і найзнаковіших персонажів. Тому це збірка не так «найкращих», як «найрізноманітніших» віршів Брехта.

Ще один важливий момент: Брехт як поет насправді більш відомий, аніж може здаватися недовірливому читачеві. Ті чи інші його рядки недовірливий слухач напевне чув, не завжди здогадуючись, кому вони, ці ті чи інші рядки, належать. Скажімо, «Легенда про мертвого солдата». Саме за цю баладу, написану юним санітаром Брехтом 1918 року, його, значно пізніше, у 1935 році, позбавили німецького громадянства. Баладу переспівували десятки разів різними мовами, не зіткнувшись з нею в культурному просторі бодай десь, бодай випадково – доволі складно. Чи взяти «Алабамську пісню». Можна припустити, що частина прихильників покійного Джеймса Дугласа Моррісона щиро вважають автором «Alabama Song» саме його.

І навіть якщо в недовірливого читача є якісь свої причини не любити й не слухати Doors, він так чи інакше не міг не чути цієї мелодії Курта Вайля у виконанні, наприклад, Девіда Боуї, Мериліна Менсона чи Ніни Хаген.

Те саме стосується «Балади про Мекі Ножа» – формально, мабуть, найпопулярнішого брехтівського тексту. Чи скажімо так – найтиражованішого. Бо хто лише не виконував цих кривавих моторошних віршів під бадьюру вайлівську мелодію: Луї Армстронг, Елла Фіцджеральд, Боббі Дарін (який зі своєю версією досягнув першого місця в «Білборді» й здобув за неї «Греммі»!), Нік Кейв, Кевін Спейсі, Роббі Вільямс... Коротше, Брехта ви, безперечно, знаєте. Просто не завжди впізнаєте.

Але повернімося до наших справ. У цій збірці представлені якщо не всі (боже мій, спробуй вибрати з-поміж 2300!) знакові для Брехта тексти, то принаймні частина з них. Ну справді: якщо у книжці вибраних Брехтових віршів немає «Мертвого солдата», «Алабамської пісні» чи «Балади про Мекі Ножа», то який сенс таку книжку взагалі видавати? Сенсу немає, тому ці вірші тут є. Інша річ, що спадщина Брехта стилістично, жанрово, сюжетно та й просто настроєво неймовірно різномірна,

тож у кожного порядного поціновувача поета, без сумніву, є свої улюблені тексти. І якщо перекладач у цій збірці щось пропустив чи відверто недогледів, хай це буде його, перекладача, провина. Зрештою, головне – що книжка віршів великого Б. Б. таки виходить українською.

Вірші Брехта – на що вже натякалося – цікаво читати як розтягнутий на десятиліття щоденник. І десятиліття ці у щоденнику відбиваються чітко, пізнавано й виразно, завдяки чому особиста хроніка перетворюється на історію. Скажімо, на історію хвороби. Брехтові завжди вистачало сміливості, іронії та безпосередності, аби не надто церемонитися, даючи оцінку реальності. Припускаю, саме це є підставою називати поезією навіть переказаний гекзаметром маніфест. Ця поезія може не подобатися. Але спробуйте знайти аргументи, щоб заперечити сказане в ній.

І якщо вже ми говоримо про те, що всередині, поза всіма примітками, коментарями та зауваженнями, то хотілося б звернути увагу ось на що.

Брехт від початку писав багато текстів «для співу». Це впадає у вічі, коли читаєш ці тексти «очима», на папері: рваний ритм, постійні цезури та перепади, повтори, невибаглива рима, яка має

передусім добре співатися, тощо. Суворе «академічне» око в усьому цьому може завважити недбалість. А це саме недбалість і є. Прекрасна недбалість людини, яка співає під нічним ліхтарем у компанії веселих друзів, не надто добираючи рими і через одну забуваючи коми (зверніть увагу на його пунктуацію, обов'язково зверніть на неї увагу!), але виповнюючи спів вином і вітальністю. Зрозуміло, що такі вірші не пишуться в кабінетах – вони пишуться на коліні. Причому не завжди на своєму. Власне, вулиця з її голосами та персонажами й формує поетику Брехта. Для нього від перших віршів це стає нормою: якщо театр – то вуличний, якщо персонаж – то безпритульний, якщо кома – то необов'язкова. І водночас це вірші, що стали класикою. Себто це класична поезія. Незважаючи на всі загублені в цих віршах коми і душі. Саме так: вулична класична поезія.

А про що говорять на вулиці? Зрозуміло, що про політику.

Естетика вуличного театру, естетика кабаре дають можливість говорити про політику в риму. Брехт бере на озброєння цей прийом – використовувати можливості літератури для того, аби говорити про речі, від поезії максимально віддалені. Це

Кінець
безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ